

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj), soudců Radovana Suchánka a Vojtěcha Šimíčka mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků o ústavní stížnosti stěžovatelky **Česká televize**, se sídlem Na Hřebenech II 1132/4, Praha 4, zastoupené JUDr. Daliborem Kalco, advokátem, se sídlem v Hradci Králové, Škroupova 719, proti rozsudku **Okresního soudu v Kolíně** ze dne 30. 12. 2013, č. j. 15 C 390/2013-11, ve znění opravného usnesení ze dne 11. 3. 2014, č. j. 15 C 390/2013-24, za účasti Okresního soudu v Kolíně jako účastníka řízení, **takto**:

Rozsudek Okresního soudu v Kolíně ze dne 30. 12. 2013, č. j. 15 C 390/2013-11, ve znění opravného usnesení ze dne 11. 3. 2014, č. j. 15 C 390/2013-24, se ruší.

Odůvodnění:

I. Rekapitulace návrhu stěžovatelky

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 3. 2. 2014, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí, neboť jím bylo zasaženo do jejích ústavně zaručených práv zakotvených v článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a v článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.
2. Porušení citovaných základních práv spatřuje stěžovatelka v tom, že právní závěry Okresního soudu v Kolíně (dále také jen „okresní soud“) vztahující se k nákladům řízení, obsažené v odůvodnění napadeného rozsudku, nevyplývají z provedeného dokazování a tento procesní exces je takového charakteru, že představuje extrémní rozpor s principy spravedlnosti. Stěžovatelka zejména nesouhlasí se závěrem okresního soudu, že si z nabývání a následného vymáhání pohledávek sama učinila „předmět podnikání“. Stěžovatelka uvádí, že je financována z valné většiny příjmem z poplatků od koncesionářů dle zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 348/2005 Sb.“), a je povinna poplatky řádně vybírat, spravovat a vymáhat. Stěžovatelka v této souvislosti upozorňuje, že již samotná evidence, správa poplatků, korespondence s poplatníky a zasílání výzev dlužníkům, uzavírání splátkových kalendářů a další činnosti jsou mimořádně nákladné jak z hlediska finančních výdajů, tak z

hlediska vytvoření materiálně technického zabezpečení. Tyto činnosti stěžovatelka zajišťuje a financuje včetně nákladů na soudní poplatky v řádech milionů korun ročně. Vlastní soudní vymáhání pak provádí prostřednictvím právních služeb advokátní kanceláře a mnohokrát opakovaně poukazovala na to, že vytvoření vlastních personálních a materiálních předpokladů k zajištění této činnosti by bylo výrazně finančně náročnější než zvolený systém, kde advokáti jsou financováni výlučně z prostředků získaných přisouzením nákladů řízení proti neúspěšným dlužníkům a nejde tak o přesun prostředků od platících koncesionářů do „kapes soukromých subjektů“. Takový postup je z pohledu stěžovatelky účelný, rychlý a efektivní a plně odpovídá závěrům Ústavního soudu vysloveným v usneseních Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. II. ÚS 1588/12, a ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 2104/12, navzdory závěrům vyplývajícím z nálezu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12, který stěžovatelka považuje za extrémně extenzivní a jednostranně chránící dlužníka, coby původce sporu.

II. Rekapitulace vyjádření účastníků

3. Podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud Okresnímu soudu v Kolíně, aby se vyjádřil k ústavní stížnosti.
4. Okresní soud ve svém vyjádření uvedl, že k tomu, aby žalobci vznikl nárok na náhradu nákladů řízení, musí učinit adekvátní krok - tj. zaslat předžalobní výzvu k plnění ve smyslu ustanovení § 142a odst. 1 o. s. ř. Ve věcech žalob České televize se však stěžovatelka snaží této povinnosti vyhnout včleněním kvalifikované výzvy dle 142a o. s. ř. do samotného „vyúčtování“, tedy do výzvy k plnění dle § 10 zákona č. 348/2005 Sb. Okresní soud má proto za to, že stěžovatelka své povinnosti zaslat výzvu dle § 142a o. s. ř. nesplnila, a nenáleží jí tudíž náhrada nákladů řízení. Okresní soud se nadto domnívá, že váží-li poskytnutou právní pomoc zástupce stěžovatelky, spočívající ve vyplnění formuláře, v němž se mění toliko označení žalované strany a výše požadované částky, kritériem účelnosti jako zákonnou podmínkou pro přiznání náhrady nákladů proti neúspěšné straně, pak nemůže být v tomto stěžovatelka úspěšná i s odkazem na již konstantní publikovanou judikaturu vyšších soudů a zejména Ústavního soudu.
5. Ústavní soud zaslal vyjádření Okresního soudu v Kolíně stěžovateli, aby se k němu mohla vyjádřit.
6. Stěžovatelka ve své replice uvedla, že Okresní soud v Kolíně ve svém vyjádření odkázal na nepřípadné odůvodnění svého rozhodnutí o nákladech řízení rozsudku ze dne 28. 6. 2013, č. j. 15 C 80/2013-38, který byl předmětem ústavní stížnosti stěžovatelky rozhodnuté nálezem ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. II. ÚS 2697/2013. Stěžovatelka taktéž odmítá názor okresního soudu, že podniká ve vymáhání bagatelních pohledávek a naopak zdůrazňuje, že postupuje v souladu se speciálním zákonem, který jí ukládá povinnosti a postup při vymáhání poplatků. Stěžovatelka upozorňuje, že vývoj této problematiky v mezidobí

dospěl s ohledem na novelizaci vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen „advokátní tarif“) v tom směru, že stanovil odměnu v těchto věcech jako částku víceméně symbolickou, pokrývající nezbytné náklady spojené s administrativní činností, mzdovými a odvodovými náklady, náklady na energie, vybavení, materiál, poštovné apod., které se zjevně neliší, ať už je vymáhá stěžovatelka sama, či advokát, nemluvě o soudním poplatku, který je nezbytnou podmínkou projednání věci. Odmítnutí přiznání nákladů řízení okresním soudem pod záštitou „účelnosti“ je dle stěžovatelky porušením práva na spravedlivý proces, neboť jediným odůvodněním soudu je tvrzení, že se jedná o malou částku, věc není právně náročná a je podána elektronicky. Právě proto, že takových žalob je stěžovatelka nucena v důsledku chování žalovaných podávat tisíce ročně, by postup naznačený okresním soudem pro stěžovatelku znamenal, že by přisouzené dlužné poplatky mnohdy nepokryly ani náklady spojené s jejich vymáháním. Stěžovatelka dodává, že neexistence jejího personálního a materiálního vybavení vedla k zadání veřejné zakázky nastavené se základním parametrem tak, že advokáta, který vytvořil celorepublikovou síť substitučních advokátů, honoruje pouze a výlučně z příjmů, které jsou představovány přisouzenými a zaplacenými náklady řízení od žalovaných dlužníků. Pokud stěžovatelka odpovídá za hospodaření se svými prostředky, měla by mít i možnost volit postupy, jež jsou pro ni ekonomicky výhodnější. Je tedy dle názoru stěžovatelky na místě, aby soud ve smyslu nálezu I. ÚS 3344/12 zkoumal výši oprávněnosti a účelnosti vynaložených nákladů, nikoli aby tyto automaticky odmítal, když pro takový postup svědčí i uskutečněná novelizace náhradové vyhlášky.

III. Zjištění obsahu spisu

7. Z vyžádaného spisu Okresního soudu v Kolíně, 15 C 390/2013, Ústavní soud zjistil následující skutečnosti. Okresní soud v Kolíně napadeným rozsudkem vyhověl žalobě, již se stěžovatelka domáhala po žalované J. H. zaplacení částky 1 485 Kč s příslušenstvím z důvodu neuhrazených televizních poplatků. Výrokem II. okresní soud rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Výrok o nákladech řízení odůvodnil § 142 odst. 1 o. s. ř., když stěžovatelce dle názoru soudu žádné účelně vynaložené náklady nevznikly.

IV. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

8. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.
9. Ústavní soud dal ve své ustálené judikatuře najevo, že ústavní stížnost v případech tzv. bagatelních věcí, tj. žalob znějících na peněžité plnění nepřevyšující částku 10

000 Kč (byť tato hranice není pevně dána), je považována za zjevně neopodstatněný návrh. To neplatí jen pro zcela extrémní pochybení obecného soudu představující zřetelný zásah do základních práv stěžovatele [viz např. usnesení ze dne 7. 10. 2009, sp. zn. II. ÚS 2538/09, usnesení ze dne 25. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 405/04 (U 43/34 SbNU 421), usnesení ze dne 20. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 3739/12, nebo usnesení ze dne 13. 10. 2009 sp. zn. I. ÚS 2552/09, všechna dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. V daném případě však byla zjištěna níže uvedená fakta, hodná zvláštního zřetele, která odůvodňovala zásah Ústavního soudu ve smyslu § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

10. Ústavní stížnost posuzoval Ústavní soud z hlediska kompetencí daných mu Ústavou České republiky, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a obdobně orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. S ohledem na zjištěné skutečnosti dospěl k závěru, že právě k výše uvedenému porušení principů obsažených v Listině základních práv a svobod, opravňující zásah Ústavního soudu, byť ne v celém rozsahu označeném stěžovatelkou, došlo.
11. Okresní soud v Kolíně v odůvodnění svého napadeného rozsudku uvedl, že s ohledem na jednoduchost případu, typizovanou žalobu, bagatelní pohledávku, a skutečnost, že si stěžovatelka sama zvolila nabývání a následné vymáhání pohledávek jako předmět podnikání, uplatněný nárok na náhradu nákladů právního zastoupení ve výši stanovené advokátním tarifem měřítko účelnosti nesplňuje.
12. Ústavní soud ve své nálezové judikatuře - srovnej například nález sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65), nález sp. zn. I. ÚS 1452/09 ze dne 17. 8. 2009 (N 186/54 SbNU 303), nález sp. zn. IV. ÚS 1087/09 ze dne 24. 11. 2009 (N 243/55 SbNU 349), konstatoval, že tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami, není důvod, aby výkon svých práv a povinností z této oblasti přenášel na soukromý subjekt (advokáta); pokud však tak učiní, není důvod uznat takto vzniklé náklady řízení jako náklady účelně vynaložené. Ve svých navazujících nálezech se Ústavní soud obdobně vymezil k otázce účelně vynaložených nákladů statutárního města (nález ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09 (N 232/59 SbNU 365) či fakultní nemocnice (nález ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 195/11 (N 215/63 SbNU 473)).
13. Na druhou stranu v usnesení ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. II. ÚS 1588/12, Ústavní soud zaujal stanovisko jiné. Šlo právě o situaci, kdy se Česká televize v řízení před soudem domáhala zaplacení dlužných televizních poplatků ve smyslu § 1 zákona č. 348/2005 Sb. a zaplacení náhrady nákladů řízení. V uvedeném usnesení Ústavní soud uvedl, že Česká televize je sice veřejnoprávní instituce, které zákon ukládá plnění specifických úkolů, leč nejde o subjekt hospodařící s majetkem státu, nýbrž s majetkem svým [srovnej zejména § 1 odst. 2 a odst. 3 zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o České televizi“)]. Na státu a státním rozpočtu je Česká televize nezávislá, je financována prostřednictvím televizních poplatků vybíraných na základě zákona č. 348/2005 Sb. a příjmů z vlastní podnikatelské činnosti. Je tedy - jak uvádí Ústavní soud v citovaném usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 - také jejím ekonomickým kalkulem,

uvážení a rizikem, zda bude k vymáhání svých pohledávek angažovat externí odborníky či k této činnosti využije vlastních pracovníků. Rozhodne-li se přitom nechat se v řízení zastoupit advokátem, má jí být - v případě plného úspěchu ve věci - přiznána plná náhrada nákladů řízení.

14. Na citované usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 pak navázal II. senát Ústavního soudu usnesením ze dne 9. 10. 2002, sp. zn. II. ÚS 2104/12. Nad rámec odůvodnění usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 ještě zdůraznil, že Česká televize neodpovídá za závazky státu a stát neodpovídá za její závazky. Taková zákonná charakteristika právnické osoby veřejného práva odpovídá na státu a jeho orgánech nezávislému postavení České televize, která nemůže mít povahu subordinace ve vztahu k dalším orgánům veřejné moci. Ostatně Česká televize plní veřejnoprávní úkoly, které však nelze hodnotit jako výkon veřejné moci. Proto Ústavní soud ani v usnesení sp. zn. II. ÚS 2104/12 nedospěl k závěru, že sjednání advokáta pro zastupování před soudem ve věci vymáhání televizních poplatků ztělesňuje náklad neúčelný, který by soudy bez dalšího neměly České televizi přiznat.
15. Od shora uvedených závěrů se odchýlil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12, ve kterém uvedl, že činnost České televize jistě není výkonem veřejné moci, nicméně, na poli svého působení se těší výsadnímu postavení (k čemuž má vytvořeny specifické podmínky) a lze tak na ni v určitých ohledech klást srovnatelné nároky jako na orgány státní moci. Ústavní soud v této souvislosti konstatoval, že nepřehlédl „že náhrada nákladů řízení podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 484/2000 Sb. (poznámka pod čarou č. 5) je přiznávána úspěšnému účastníku řízení; v právě projednávaném případě tedy jde - alespoň z účetního hlediska - o výnos v rozpočtu České televize. Nicméně ani tato skutečnost nemůže konvenovat podstatě a smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., které hovoří o nákladech potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva. I kdyby náhrada nákladů řízení přiznaná podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. byla skutečně výnosem rozpočtu České televize (a zde tedy zůstává otevřená otázka stimulů s Českou televizí spolupracující advokátní kanceláře), nelze takovýto postup České televize považovat za konvenující principům spravedlnosti, jež by se právě televize měla snažit při všech svých činnostech (správu a vymáhání televizních poplatků nevyjímaje) naplňovat. Pokud totiž agendu televizních poplatků sama spravuje - což plyne jak z citované výroční zprávy o hospodaření, tak i z vyžádaného soudního spisu Okresního soudu v Karviné, pobočka v Havířově (srov. č. I. 9 - 11) - a tuto agendu následně předává příslušné advokátní kanceláři, pak se racionální smysl právního zastoupení advokátem do značné míry vytrácí. Ve sporech odvíjejících se od neuhrazených televizních poplatků nelze totiž paušálně (výjimka je samozřejmě možná) očekávat uplatnění do té míry specializovaných znalostí, jimiž by nedisponovali pracovníci zmíněného právního útvaru České televize; nadto lze - podle Ústavního soudu - vést úvahu i v tom směru, že měl-li televizní poplatek podle shora citované výroční zprávy z roku 2011 pokrývat takřka 90% nákladů rozpočtu na rok 2012, pak je jistě žádoucí a správné, aby si Česká televize činnosti spojené se správou a výběrem televizních poplatků zabezpečovala sama (srovnej k tomu přiměřeně závěry odstavce 24 shora citovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2984/09)“.
16. Z obdobných závěrů vycházel Ústavní soud například ve svém usnesení ze dne 24. 10. 2013, sp. zn. III. ÚS 3092/13, kterým odmítl obdobnou ústavní stížnost

stěžovatelky proti rozhodnutí Okresního soudu v Chrudimi, který přiznal stěžovateli proti neúspěšné žalobkyni náklady řízení pouze ve výši zaplaceného soudního poplatku.

17. Je evidentní, že shora uvedené závěry se věcně uplatní i v dané věci; není totiž důvodu se od nich zde jakkoliv odchýlit, neboť závaznost vykonatelných nálezů ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy pro všechny orgány i osoby zásadně dopadá i do rozhodovacích poměrů Ústavního soudu samého. Na výše uvedeném nic nemění stěžovatelem tvrzená skutečnost, že novelizací vyhlášky č. 177/1996 Sb. došlo ke snížení přiznávaných odměn advokátů.
18. Ústavní soud proto dovozuje, že pokud Okresní soud v Kolíně v souladu se závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12, dovodil, že náklady právního zastoupení v předmětné věci nejsou náklady účelně vynaloženými, není takový závěr vybočujícím z mezí ústavnosti.
19. Na stranu druhou právě skutečnost, že v nyní projednávané věci nebyla stěžovatelce přiznána náhrada nákladů řízení ani ve výši zaplaceného soudního poplatku, odlišuje danou věc od výše uvedených, kdy Ústavní soud činil předmětem svých úvah ohledně účelnosti vynaložení nákladů pouze otázku právního zastoupení.
20. Ústavní soud předesílá, že pokud občanský soudní řád ponechává otázky nákladů řízení, včetně posouzení jejich účelnosti, úvaze obecných soudů, a ty v jednotlivých případech přihlíží ke konkrétním okolnostem případu a své úvahy dostatečně odůvodní, nelze jejich postup z hlediska základních práv a svobod považovat za svévolný ani nepřiměřený. V této souvislosti Ústavní soud již mnohokrát konstatoval, že zákonné principy obsažené v ustanoveních § 142 odst. 1 a § 146 odst. 2 o. s. ř., dle nichž náhrada nákladů zatěžuje stranu, jež ve sporu nebyla úspěšná, resp. účastníka, který zavinil, že řízení muselo být zastaveno, a dále v ustanovení § 150 o. s. ř., jež umožňuje mimořádné nepřiznání náhrady nákladů řízení účastníkovi, kterému by jinak tato náhrada příslušela, Ústavní soud považuje za ústavně konformní a odpovídající obecnému požadavku spravedlivosti.
21. V dané věci však Ústavní soud neshledal důvodu, proč by, i za situace, kdy je akceptována shora předestřená náleзовá judikatura Ústavního soudu (jakož i např. nálezu Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 2777/12, na který Okresní soud v Kolíně ohledně svých závěrů ve vztahu k nákladům řízení odkazoval) neměl být stěžovatelce přiznán zaplacený soudní poplatek (zaplacení soudního poplatku ve výši 400 Kč je potvrzeno na č. 1. 5 vyžádaného soudního spisu). Vztáhnuv shora uvedené obecné principy na projednávaný případ, má Ústavní soud za to, že závěr nalézacího soudu o tom, že stěžovatelce žádné účelně vynaložené náklady nevznikly, je svévolný, a neodpovídající ani skutečností vyplývajícím z obsahu soudního spisu. Tato skutečnost nebyla objasněna ani k výzvě Ústavního soudu v rámci vyjádření se k ústavní stížnosti, kdy Okresní soud v Kolíně argumentoval tvrzením, že ve věcech žalob České televize se stěžovatelka snaží vyhnout povinnosti zaslat předžalobní výzvu k plnění ve smyslu ustanovení § 142a odst. 1 o. s. ř. včleněním kvalifikované výzvy dle 142a o. s. ř. do samotného „vyúčtování“, tj. do hmotně právní výzvy k plnění dle § 10 zákona č. 348/2005 Sb., proto má soud za to, že stěžovatelka své povinnosti zaslat výzvu dle § 142a o. s. ř. se všemi náležitostmi takové výzvy nesplnila a nenáleží jí tudíž náhrada nákladů takového

řízení. Takové vyjádření Okresního soudu v Kolíně má Ústavní soud za nepřipadné, neboť v dané věci okresní soud svůj výrok o nákladech řízení na porušení povinnosti stanovené v § 142a o. s. ř. ze strany stěžovatelky nezaložil.

22. Ústavní soud uzavírá, že ve skutečnosti, že Okresní soud v Kolíně stěžovatelce nepřiznal náhradu nákladů řízení ani ve výši zaplaceného soudního poplatku s odůvodněním, že stěžovatelce žádné účelně vynaložené náklady nevznikly, neboť náklady na její právní zastoupení nebyly náklady účelně vynaloženými, spatřuje porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi vyložil, za jakých podmínek má nesprávná aplikace či interpretace podústavního práva za následek porušení základních práv a svobod. Jedním z těchto případů jsou případy interpretace norem podústavního práva, která se jeví v daných souvislostech svévolnou [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2519/07 ze dne 23. ledna 2008 (N 19/48 SbNU 205)]. Tak tomu je i v nyní projednávané věci, kdy okresní soud nevyložil, proč by náklady na zaplacení soudního poplatku neměly být náklady účelně vynaloženými, neboť poplatková povinnost vzniká žalobci ze zákona (zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích) podáním žaloby nebo jiného návrhu na zahájení řízení.
23. Ústavní soud proto ústavní stížnosti jako opodstatněné vyhověl, a v souladu s § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí zrušil.

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 26. srpna 2014

Jiří Zemánek v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Jitka Štíchová